

ΑΜΦΙΒΙΟΝ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΒΙΟΤΟΠΩΝ - ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ • ΤΕΥΧΟΣ 62 • ΕΥΡΩ 1,25
ΜΑΡΤΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2006

με την υποστήριξη του ΥΠΕΧΩΔΕ

**Πολιτισμός και Φύση
στη δίνη των
μεταπολεμικών ολοκληρώσεων**

**Διατήρηση και
ανάδειξη των φυσικών
και πολιτισμικών πόρων
του Νομού Ροδόπης**

**Η Σύμβαση
για τη Βιοποικιλότητα**

**8η Διάσκεψη των
Συμβαλλόμενων Μερών
για τη Βιοποικιλότητα
στη Βραζιλία**

**Το αρκοδοπούρναρο
στον Κάτω Όλυμπο**

Διασυνοριακό Πάρκο Πρεσπών

Σε αυτό το τεύχος

Η Διάσκεψη των Συμβαλλόμενων Μερών στη Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα ως αφορμή για σκέψεις. Στην Κουριτίμπα της Βραζιλίας πραγματοποιήθηκε, από τις 20 έως τις 31 Μαρτίου, η όγδοη Διάσκεψη των Συμβαλλόμενων Μερών στη Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλότητα (σελ. 3-5).

Ο Πολιτισμός και η Φύση στη δίνη των μεταπολεμικών ολοκληρώσεων. Η περίπτωση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και ο ρόλος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (σελ. 6-9).

Η διατήρηση και ανάδειξη των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του Νομού Ροδόπης, στη βάση ενός στρατηγικού σχεδίου που στοχεύει στην αειφορία (σελ. 10-12).

Το αρκουδοπούρναρο είναι γνωστό σε όλους ως διακοσμητικό φυτό, εμβληματικό των Χριστουγέννων. Εκείνο που δεν είναι ευρέως γνωστό είναι η μοναδικότητα του δάσους που συνθέτει στον Κάτω Όλυμπο (σελ. 13-14).

Νέες εκδόσεις από την Ελλάδα και το εξωτερικό (σελ. 15).

Έξι χρόνια από την ίδρυση του Διασυνοριακού Πάρκου Πρεσπών (σελ. 16).

Η Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα:

Επιστήμη και πολιτική

Η καθιέρωση, πριν από μιάμιση δεκαετία περίπου, της διεθνούς σύμβασης για τη διατήρηση της βιολογικής ποικιλότητας του Πλανήτη μας είχε κάνει πολλούς φοιτητές οικολογίας να απορήσουν. Η απορία τους θα μπορούσε να εκφρασθεί ως εξής: η βιοποικιλότητα δεν είναι, από καθαρώς επιστημονική άποψη, παρά μία από τις 20 και πλέον αξίες που μπορεί να έχει ένα φυσικό οικοσύστημα. Έχουμε υποχρέωση απέναντι στις μελλοντικές γενιές να διαφυλάξουμε αυτήν την πολύ σπουδαία αξία, όσο και όλες τις υπόλοιπες αξίες. Γιατί, λοιπόν, είναι απαραίτητο να δώσουμε τόση έμφαση σε μία μόνο αξία αναδεικνύοντάς την σε μοναδικό αντικείμενο μιας διεθνούς σύμβασης;

Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ / Θ. Ιακωβίδης

Στο ερώτημα έχουν δοθεί διάφορες απαντήσεις που συνοψίζονται ως εξής:

α) Η βιοποικιλότητα είναι εν πολλοίς διεθνής αξία (π.χ. μεταναστευτικά ζώα) με διασυνοριακά προβλήματα (π.χ. διασυνοριακή διάχυση ρύπων που απειλούν είδη φυτών και ζώων) και σε μερικές περιπτώσεις είναι χρήσιμος ενδείκτης της κατάστασης ενός οικοσυστήματος, άρα αξίζει να είναι αυτή καθεαυτή αντικείμενο διεθνούς σύμβασης.

β) Η βιοποικιλότητα είναι, καταρχήν, αξία ηθική. Αναδεικνύοντας την ως υπέρτατη αξία, ο άνθρωπος απαρνείται πια την εσφαλμένη αντίληψη ότι είναι κυρίαρχος όλων των άλλων πλασμάτων της φύσης και διακηρύσσει ότι είναι ο προστάτης τους. Άρα, υπό την έννοια αυτή, η Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα θα μπορούσε να θεωρηθεί και ως μια πανανθρώπινη δήλωση μετάνοιας για τις καταστροφές που έχει επιφέρει ο άνθρωπος στον βιολογικό πλούτο του Πλανήτη.

Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ / Γ. Ρουσόπουλος

γ) Είναι γνωστό ότι σε πολλές φτωχές χώρες του Τρίτου Κόσμου, που συμβαίνει να έχουν ακόμη πλούσια βιοποικιλότητα, διάφορες εταιρείες από οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες ασκούν δραστηριότητες, από τις οποίες, άλλες επιφέρουν μείωση της βιοποικιλότητας και άλλες εκμεταλλεύονται τη βιοποικιλότητα με τρόπο άδικο για τους ντόπιους κατοίκους. Η Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα επιδιώκει, μεταξύ των άλλων, και τη δίκαιη κατανομή των οικονομικών ωφελειών από τη βιοποικιλότητα, ώστε να αρθούν οι αδικίες που υφίστανται οι φτωχοί λαοί.

Λογικές όλες αυτές οι απαντήσεις, αλλά όταν έρθουμε στο επόμενο βήμα, δηλαδή, στα πρακτικά μέσα προστασίας της βιοποικιλότητας αντιλαμβανόμαστε ότι αυτά τα μέτρα, για να είναι αποτελεσματικά, δεν μπορεί παρά να είναι κυρίως έμμεσα. Για παράδειγμα, πρέπει να αποσκοπούν στην προστασία των χώρων όπου κατοικούν τα είδη (δηλαδή των

ενδαιτημάτων). Άμεσα μέτρα επίσης είναι χρήσιμα, π.χ προστασία άγριων ζώων εναντίον της θήρας, αλλά δεν αρκούν χωρίς αποτελεσματική προστασία των ενδαιτημάτων. Είναι εύλογο, λοιπόν, να αναρωτηθεί κανείς, γιατί η προστασία της βιοποικιλότητας δεν επιδιώχθηκε μέσω μιας διεθνούς σύμβασης γενικώς για τα ενδαιτήματα; Γιατί η σύμβαση για τους υγροτόπους ως ενδαιτήματα άγριας ορνιθοπανίδας (γνωστή και ως Σύμβαση Ραμσάρ) δεν επεκτάθηκε για όλα τα ενδαιτήματα και για όλες τις κατηγορίες ειδών; Μια τέτοια σύμβαση θα είχε το πλεονέκτημα ότι θα προστάτευε όλες τις αξίες των φυσικών ενδαιτημάτων και όχι μόνο τη βιοποικιλότητα.

Καθαρώς επιστημονικές απαντήσεις είναι δύσκολο να δοθούν στα ανωτέρω ερωτήματα. Οι διεθνείς συμβάσεις για το περιβάλλον είναι, πρώτα από όλα, κείμενα έκφρασης περιβαλλοντικών μέτρων πολιτικής και όχι επιστημονικά κείμενα. Είναι γνωστό ότι οι πολιτικοί δεν θεωρούν την επιστήμη ως το μοναδικό εργαλείο τους, διότι είναι υποχρεωμένοι να παίρνουν υπόψη τους και κοινωνικούς παράγοντες, ισορροπίες, συμμαχίες κ.λπ. Ως εκ τούτου, δεν είναι ασύνηθες πολιτικά κείμενα όπως η Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα να δημιουργούν απορίες όπως αυτές που αναφέραμε πρωτύτερα. Αυτό δεν αναιρεί βέβαια την πολιτική ωφελιμότητα τέτοιων συμβάσεων.

Αφορμή για τη διατύπωση των ανωτέρω σκέψεων έδωσε η Διάσκεψη των Συμβαλλόμενων Μερών στη Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλότητα που διεξήχθη στην Κουρίτιμπα της Βραζιλίας στις 20-31 Μαρτίου 2006. Πολλοί εκφράζουν το ερώτημα αν τέτοιου τύπου διασκέψεις για το περιβάλλον παράγουν πράγματι πρακτικώς χρήσιμα αποτελέσματα. Για να απαντήσει κανείς στο ερώτημα αυτό πρέπει πρώτα να έχει κατά νου ότι οι συμβάσεις αυτές δεν προβλέπουν μηχανισμούς επιβολής κυρώσεων (π.χ. κατά αντιστοιχία με την Κοινοτική νομοθεσία) εναντίον των συμβαλλόμενων κρατών τα οποία δεν εφαρμόζουν τις αρχές, τους κανόνες και τις αποφάσεις της Σύμβασης. Η εφαρμογή επαφίεται μόνο στη βούληση της κάθε κυβέρνησης να σέβεται την υπογραφή της.

Π. Α. Γεράκης

8η Διάσκεψη των Συμβαλλόμενων Μερών για τη Βιοποικιλότητα στην Κουρίτιμπα της Βραζιλίας

Από τις 20 έως τις 31 Μαρτίου 2006 πραγματοποιήθηκε στην Κουρίτιμπα της Βραζιλίας η όγδοη Διάσκεψη των Συμβαλλόμενων Μερών στη Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα. Τα σημαντικότερα θέματα που απασχόλησαν τη Διάσκεψη ήταν η θαλάσσια βιοποικιλότητα στις περιοχές εκτός εθνικής δικαιοδοσίας και η πρόσβαση και κατανομή ωφελειών από τους γενετικούς πόρους.

Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ / Έγχρωμον

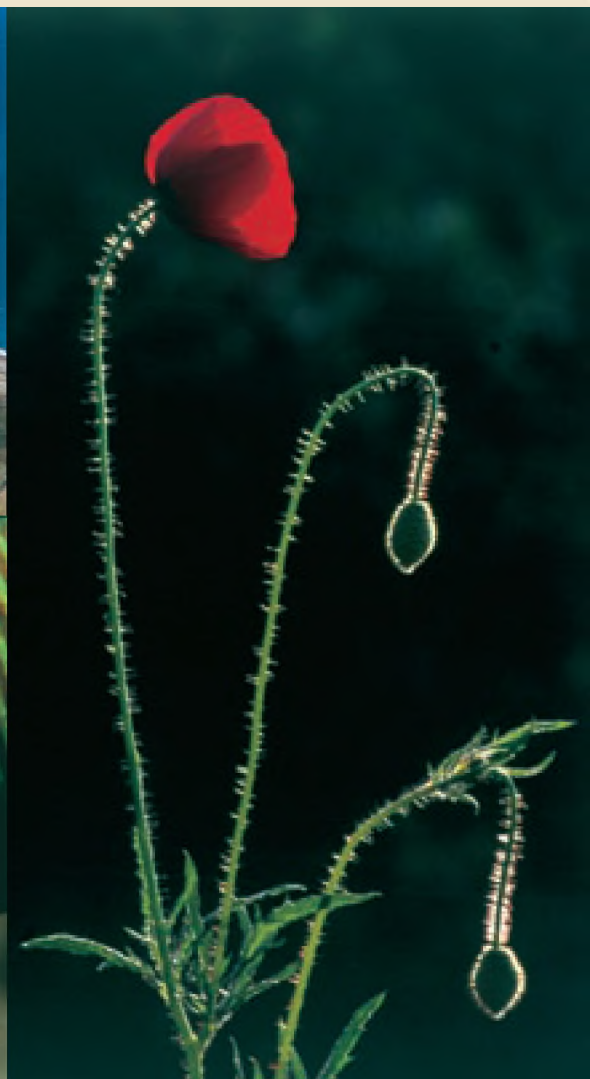
Υπό τον στόχο της Διάσκεψης Κορυφής για την Αειφόρο Ανάπτυξη το 2002 που αφορούσε στη δημιουργία δικτύου προστατευόμενων περιοχών σε περιοχές εκτός εθνικής δικαιοδοσίας έως το 2012, οι συζητήσεις επικεντρώθηκαν στην προσπάθεια καθορισμού του ρόλου της Σύμβασης για τη Βιολογική Ποικιλότητα στις θαλάσσιες προστατευόμενες περιοχές εκτός εθνικής δικαιοδοσίας, σε σχέση με τον ρόλο της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών. Η απόφαση που πάρθηκε απηχεί αυτό το πνεύμα.

Σκουφοβουτηχτάρια Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ / Θ. Ναζηρίδης

Παπαγαλόψαρο, Φωτ. Αλ. Φραντζής

Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ / Έγχρωμον

Η Διάσκεψη ασχολήθηκε ιδιαίτερα με την πρόσβαση και την κατανομή ωφελειών από τους γενετικούς πόρους. Υπενθυμίζεται ότι η Διάσκεψη Κορυφής για την Αειφόρο Ανάπτυξη το 2002 καλούσε προς ένα «διεθνές, νομικά δεσμευτικό, καθεστώς» για το θέμα αυτό. Κατά τις διαπραγματεύσεις, προέκυψαν τρεις κατηγορίες κρατών: α) μέλη που επιθυμούν την ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων για το διεθνές καθεστώς το συντομότερο δυνατόν, β) μέλη που επιθυμούν μεν να αρχίσουν τις διαπραγματεύσεις, αλλά δεν έχουν αποφασίσει για τα βασικά σημεία τους, γ) μέλη που επιθυμούν μια μεγαλύτερης κλίμακας ανταλλαγή εθνικών εμπειριών σε σχέση με αυτήν που προκύπτει από τη δημιουργία του «διεθνούς καθεστώτος». Οι συζητήσεις εστίασαν στις απαραίτητες διαδικασίες και στα χρονοδιαγράμματα για τη διαμόρφωση του διεθνούς καθεστώτος, στη σύσταση ομάδας ειδικών για την πιστοποίηση προέλευσης, πηγής, και νομικής δέσμευσης, καθώς και στα μέτρα στήριξης της τήρησης των διαδικασιών που αφορούν τους «Κοινά αποδεκτούς όρους» και την «Έγκριση με προηγούμενη ενημέρωση». Σημειώνεται ότι η Διάσκεψη των Συμβαλλόμενων Μερών δίνει μεγάλη σημασία στο θέμα αυτό, καθώς μεγάλο τμήμα της χρηματοδότησης

από τον βασικό προϋπολογισμό της Σύμβασης και από εθελοντικές προσφορές δαπανάται για τον σκοπό αυτό. Ως προθεσμία για την ολοκλήρωση του διεθνούς αυτού καθεστώτος ορίστηκε το 2010.

Παράλληλα, η υιοθέτηση του νέου προγράμματος εργασιών για τη βιοποικιλότητα των νησιών ήταν μία σημαντική πρόοδος για τις μικρές αναπτυσσόμενες νησιωτικές χώρες, ενώ στο θέμα της αγροτικής βιοποικιλότητας, η απόρριψη πρότασης για την εισαγωγή διατύπωσης που αφορά στην κατά περίπτωση εκτίμηση κινδύνου από τις γενετικές τεχνολογίες περιορισμού χαιρετίστηκε από πολλές αντιπροσωπείες, μη κρατικές οργανώσεις και εκπροσώπους κοινοτήτων ιθαγενών.

Στη Διάσκεψη για τη Βιοποικιλότητα, την Ελλάδα αντιπροσώπευσαν ο Γενικός Διευθυντής κ. Γιάννης Βουρνάς και η κ. Σοφία Μαρκοπούλου από το ΥΠΕΧΩΔΕ καθώς και η κ. Α. Μπούρα από το Υπουργείο Εξωτερικών. Συμβουλευτικές υπηρεσίες στην ελληνική αντιπροσωπεία παρείχε η κ. Βάσω Τσιαούση από το ΕΚΒΥ.

Βάσω Τσιαούση

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΦΥΣΗ ΣΤΗ ΔΙΝΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΕΩΝ

Οικισμός στην Ορεινή Ηλεία, Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ / Έγχρωμον

Η περίπτωση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και ο ρόλος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης

Αν υπάρχει ένα ορόσημο σε ό,τι αφορά την εξέλιξη των ανθρώπινων κοινωνιών, τη μορφή του πολιτισμού και την επιβίωση της ίδιας της Φύσης, τότε χωρίς αμφιβολία αυτό είναι ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος. Πριν από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, το διεθνές σύστημα της αποικιοκρατίας διατηρούσε τον κόσμο σε μία σχετικά απλή μορφή, από μία πρώτη προσέγγιση. Ορισμένα ισχυρά κράτη ενέμοντο το 84% του πλούτου του Πλανήτη με ελάχιστες εξαιρέσεις, αφού οι περισσότεροι λαοί βρίσκονταν σε μία κατάσταση κατοχής.

Ο ανθρώπινος πληθυσμός, χωρίς να είναι μικρός –1.634 δις στις αρχές του αιώνα–, είχε ένα μέγεθος ιδανικό για τα σημερινά δεδομένα και τα εφιαλτικά μελλούμενα, ο καταναλωτισμός ήταν μία έννοια άγνωστη, ακόμη και σε χώρες με εξαιρετικά εξελιγμένα παραγωγικά συστήματα (όπως π.χ. οι ΗΠΑ και η Γερμανία), ενώ οι επί μέρους πολιτισμοί επιβίωναν διατηρώντας όλα τα επί μέρους χαρακτηριστικά τους, αφού τα μητροπολιτικά πρότυπα, συμπεριφορές και αξίες δεν εύρισκαν αποδοχή, παρά μόνον από κάποιες μικρές τοπικές elites.

Πίσω από την επιφανειακή αυτή προσέγγιση λειτουργούσε ένας κόσμος πολύχρωμος, δυναμικός, πολυπολιτισμικός, με αρκετά και σημαντικά κοινωνικά προβλήματα αλλά και με συλλογικές ταυτότητες που σταθεροποιούσαν τόσο τις κοινωνίες καθ' εαυτές, όσο και τις σχέσεις τους με τη Φύση. Μπορεί η τελευταία, μέσα από τη μακραίωνη εξέλιξη του

Στροφυλιά στο Κτήμα Μερκούρη, Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ / Έγχρωμον

ανθρώπινου είδους, να είχε υποστεί ισχυρές προσαρμογές και απώλειες σε πολλά σημεία του Πλανήτη, αλλά στον βαθμό που υπηρετούσε την επιβίωση και όχι τον καταναλωτικό ευδαιμονισμό. Η Φύση ήταν ακόμα παρούσα, σε μία σχετική ισορροπία με τους κατά τόπους πολιτισμούς και πολλές φορές συστατικό στοιχείο των τελευταίων. Η Αφρική δεν γνώριζε την πείνα. Και αυτό είναι μια αλήθεια όχι μόνον για τις χώρες που βρίσκονταν «υπό κηδεμονία», αλλά ακόμη και για τις χώρες που εντάσσονταν στη μικρή ομάδα των ανεξάρτητων κρατών.

Σε αυτές τις τελευταίες, μπορεί το κράτος να είχε προχωρήσει σε μία ομογενοποίηση των επί μέρους τοπικών πολιτισμών, τη γλώσσα και τα ήθη τους, μέσα στον γεωγραφικό τους χώρο και στην επιβολή ενός «εθνικού» πολιτισμού, αλλά αυτό, ενώ δεν εξόντωσε τους μικρούς τοπικούς πολιτισμούς, δεν είχε αποτέλεσμα παρά μόνον τη συγκρότηση μιας νέας συλλογικής ταυτότητας, δηλαδή της εθνικής ταυτότητας. Τα τοπικά αυτά πολιτισμικά υποσύνολα συνέχιζαν με ισχυρές αναφορές στη Φύση, κυρίως αν σκεφθεί κανείς το μεγάλο ποσοστό των αγροτικών πληθυσμών της εποχής εκείνης

(πάνω από 45%). Υπολείμματα διατηρούνται ακόμα και σήμερα, Κέλτες, Καταλανοί, Βάσκοι κ.λπ.

Σε γενικές γραμμές, αυτός ήταν ο κόσμος λίγο πριν την έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Ένας κόσμος βίαιης κατοχής και εξάρτησης, αλλά και ένας κόσμος με σημαντικά φυσικά και πολιτισμικά αποθέματα. Ένας κόσμος μικρών καταναλώσεων και απαιτήσεων, αλλά και ένας κόσμος με σημαντικά αποθέματα ελπίδων και ισορροπιών με τη Φύση. Και το κυριότερο, ένας κόσμος που, παρά τις φιλότιμες προσπάθειες που κατέβαλε το βιομηχανικό κεφάλαιο κατά τον 19ο αιώνα και τις πρώτες δεκαετίες του 20ου, παρέμενε ένας κόσμος μη ενιαίος και κατά συνέπεια με πολύ περισσότερες δυνατότητες να διαμορφώσει και να υλοποιήσει τις προσδοκίες του για ελευθερία και αξιοπρέπεια.

Με τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, δύο νέες διαδικασίες έκαναν την εμφάνισή τους στο παγκόσμιο προσκήνιο: ένα νέο σύστημα οικονομικών σχέσεων και πολιτικών δομών. Πρόκειται για την ολοκλήρωση μιας ορισμένης γεωγραφικής περιφέρειας, κατά την οποία τα συμβαλλόμενα κράτη μεταβιβάζουν, σε ένα ad hoc συγκροτούμενο υπερεθνικό κέντρο, μια σειρά πολιτικών εξουσιών, προκειμένου το κέντρο αυτό να επιδώσει ένα κοινό συμφέρον για τα συμβαλλόμενα κράτη, γεγονός που σημαίνει σταδιακή μείωση της εθνικής κυριαρχίας των κρατών. Η μεταβίβαση αυτή δεν γίνεται βίαια, αλλά με τη συναίνεση των λαών, ή τουλάχιστον ενός σημαντικού τμήματος των τελευταίων. Είναι η περίπτωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τελική επιδίωξη της οποίας είναι η δημιουργία μιας νέας πολιτικής οντότητας.

Είναι αναγκαίο σ' αυτό το σημείο να προσδιορίσουμε τι εννοούμε με τον όρο ολοκλήρωση, όρο πολύπλοκο που εκτείνεται σε πολλά επίπεδα αναφοράς. Γενικά, ως ολοκλήρωση εννοούμε εκείνη τη διαδικασία κατά την οποία τα εθνικά κράτη αποδέχονται τη σταδιακή μείωση της εθνικής τους κυριαρχίας, ενσωματώνόμενα σε μηχανισμούς λήψης πολιτικών και οικονομικών αποφάσεων που τα δεσμεύουν.

Όταν η διαδικασία αυτή γίνεται σε περιφερειακό επίπεδο, τότε γίνεται λόγος για μια περιφερειακή ολοκλήρωση, όπως αυτή των χωρών της Ε.Ε., η οποία προσβλέπει και στη δημιουργία μιας νέας πολιτικής οντότητας. Όταν όμως η διαδικασία πραγματοποιείται σε ένα πλανητικό επίπεδο, τότε γίνεται λόγος για παγκοσμιοποίηση.

Η περιφερειακή ολοκλήρωση προϋποθέτει την ύπαρξη κοινών χαρακτηριστικών μεταξύ των συμβαλλόμενων κρατών, ώστε να δημιουργείται συνοχή και η πεποίθηση ότι τα κράτη αυτά έχουν πολύ περισσότερα κοινά μεταξύ τους από άλλα γειτονικά.

Τα κοινά χαρακτηριστικά για τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι το κοινό πολιτιστικό υπόβαθρο, όπως το διαμόρφωσε, τόσο ο Ελληνορωμαϊκός πολιτισμός, όσο και ο Διαφωτισμός και μια σειρά ομοιόμορφων θεσμών που επιβλήθηκαν στον ευρωπαϊκό χώρο μέσα από τις Ναπολεόντειες

Κτήμα Μερκούρη, Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ / Έγχρωμον

εκστρατείες, αλλά και οι οικονομίες με πολλά κοινά χαρακτηριστικά και συμπληρωματικότητα.

Αντίθετα, μια παγκόσμια ολοκλήρωση δεν προϋποθέτει τίποτε από αυτά. Αδιαφορεί για τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες και διαφορές, τις οποίες ισοπεδώνει και ομογενοποιεί σε πολλά επίπεδα, τα οποία περιλαμβάνουν τον πολιτισμό, την πληροφόρηση –κύριο δίαυλο επιβολής ομογενοποιημένων, πολιτισμών και ιδεών– τις εθνικές οικονομικές πολιτικές και πολλούς άλλους τομείς. Ενώ μια περιφερειακή ολοκλήρωση ενδέχεται να καταλήξει σε πολιτικά κέντρα εξουσίας π.χ. η Ε.Ε. πέραν της τελωνειακής, οικονομικής και νομισματικής ολοκλήρωσης, η παγκόσμια ολοκλήρωση δεν προϋποθέτει τίποτε από αυτά. Αδιαφορεί πλήρως για ομοιότητες και διαφορές. Εκμεταλλεύεται την απώλεια του κρατικού ελέγχου που η ίδια προκαλεί και οδηγεί στη διαμόρφωση ενός πολιτισμού μαζικής κατανάλωσης.

Πριν από τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο ο όρος οικονομική ανάπτυξη δεν υπήρχε, ήταν άγνωστος στην οικονομική ορολογία, αλλά και στην πολιτική και κρατική πρακτική. Ο όρος αυτός, που πρώτος τον εισήγαγε ο ΟΗΕ, θα έφερνε κολοσσιαία μεταβολή στην ανθρώπινη ιστορία. Θα καταστεί ένα πανανθρώπινο αίτημα με την ουτοπική επιδίωξη της συνεχούς ανόδου της υλικής ευημερίας. Θα διεισδύσει στα καταστατικά του ΝΑΤΟ, της UNESCO, του Συμβουλίου της Ευρώπης και πολλών διεθνών Οργανισμών. Αργότερα θα συνδεθεί με την προσθήκη της βιώσιμης, της αειφόρου ανάπτυξης, σαν φρένο στην αρχική δυναμική.

Κρίνοντας την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση εντός του πλαισίου των αρχικών σκοπών της, του καθαρά οικονομικού χαρακτήρα της, πρέπει να επισημάνουμε ότι η ανάπτυξη για την Ε.Ε. δεν συνδέεται αποκλειστικά και μόνο με τη συνεχή αύξηση του αρχικού πλούτου, ως συνολικού μεγέθους, αλλά έχει έναν ευρύτερο κοινωνικό χαρακτήρα, όπως περιλαμβάνεται στα κείμενα των Ιδρυτικών Συνθηκών της Ευρωπαϊκής ολοκλή-

ρωσης, της ανόδου του βιοτικού επιπέδου των λαών των Κοινοτικών χωρών με «όρους συνθηκών ζωής και υλικής ευημερίας».

Όμως η ενιαία κοινωνική πολιτική που θα συνέδεε στην πράξη την οικονομική ανάπτυξη με την άνοδο του επιπέδου διαβίωσης, τις συνθήκες ζωής και την υλική ευημερία των ευρωπαϊκών λαών, άργησε πολύ να τεθεί σε εφαρμογή.

Η συνθήκη του Μάαστριχτ ήρθε το 1992, 40 χρόνια μετά την υπογραφή της πρώτης ευρωπαϊκής συνθήκης, να θέσει τα θεμέλια της οικονομικής και της κοινωνικής συνοχής με τις πρώτες χρηματοδοτήσεις.

Δεύτερη απουσία είναι το γεγονός ότι επί 35 συνεχή χρόνια λειτουργίας της Συνθήκης ΕΚΑΧ (Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα) και 20 χρόνια λειτουργίας της Συνθήκης της ΕΟΚ, οι ευρωπαϊκοί θεσμοί λειτουργούσαν χωρίς την παραμικρή πρόβλεψη για τη φύση. Η πρώτη πρόβλεψη έγινε μόλις το 1987 με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη.

Επίσης σοβαρή ήταν και η ελλιπής πολιτική της Ε.Ε. έναντι του πολιτισμού σε μια διαδικασία ολοκλήρωσης. Ο Πολιτισμός δεν είναι απλά μια κάποια υπόθεση. Είναι μια κοινωνική δομή που δέχεται πολλές και ισχυρές πιέσεις. Και οι ευρωπαϊκοί λαοί βίωσαν – αλλά και βιώνουν – δύο ταυτόχρονες ολοκληρώσεις, μία περιφερειακή και μία παγκόσμια.

Μιλώντας για την περιφερειακή ολοκλήρωση της Ευρώπης, συναντούμε την ταυτόχρονη διασύνδεση με χιλιάδες διεθνείς οργανισμούς που σήμερα υπερβαίνουν τις 3.000. Είναι ένα συνεχώς αυξανόμενο επικοινωνιακό δίκτυο που ακολουθεί την εξέλιξη της τεχνολογίας και υπαγορεύεται από την οικονομική ανάπτυξη, τόσο σε περιφερειακό – ευρωπαϊκό επίπεδο, όσο και σε παγκόσμιο. Την πυκνότητα αυτή μπορούμε να την αντιληφθούμε μέσα από την εμπειρία της χρήσης του διαδικτύου. Το δίκτυο αυτό μεταφέρει ιδέες, μηνύματα, πληροφορίες και πολιτιστικά προϊόντα, χωρίς καμιά δυνατότητα ελέγχου.

Αμφιλοχία, Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ / Έγχρωμων

Δεν είναι τυχαίο ότι οι παλαιότεροι ευρωπαίοι πολίτες ενσωμάτωσαν την εικόνα του πολυτελούς βίου ως κοινωνικής αξίας από τις αμερικανικές κινηματογραφικές ταινίες. Σήμερα αυτός ο πολυτελής βίος είναι στενά συνδεδεμένος με τον καταναλωτισμό και τον μετασχηματισμό της φύσης σε ανταλλακτικές αξίες, χωρίς πρόβλεψη για την προστασία της.

Είναι υποχώρηση του ευρωπαϊκού πολιτισμού απέναντι στον αμερικανικό και όχι μόνο, στους πολυεθνικούς οικονομικούς κολοσσούς, μέσα από τη διάχυση και επιβολή των προϊόντων τους δηλαδή τη διαφήμιση που συνεπάγεται τη μεταβολή των καθημερινών συμπεριφορών μας, δηλαδή του συνόλου των συμπεριφορών που προσδιορίζουν τον πολιτισμό, διαφορετικές συνήθειες, αγροδιατροφικές καλλιέργειες, με συνέπειες τη συρρίκνωση του αγροτικού πληθυσμού, τη χρήση μαζικών ομογενοποιημένων προϊόντων και παραπροϊόντων διατροφής, ενδυμασίας, ψυχαγωγίας, μουσικής.

Υποχώρηση πολιτισμική σημαίνει την υποβάθμιση και διαταραχή της φύσης, τη διαστρέβλωση της τοπικής αρχιτεκτονικής και την ανατροπή της λειτουργίας των φυσικών οικοσυστημάτων.

Και βέβαια πιο επικίνδυνη είναι η επίδρασή τους στα επί μέρους εκπαιδευτικά συστήματα, δηλαδή στον πυρήνα της αναπαραγωγής της κοινωνίας.

Η υποχώρηση του ευρωπαϊκού πολιτισμού συνεπάγεται μεταβολή των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, προκειμένου να προσαρμοστεί η χώρα στις απαιτήσεις του παγκοσμιοποιημένου οικονομικού και παραγωγικού περιβάλλοντος. Αρκεί να σκεφθεί κανείς τις μεταβολές που έχει υποστεί το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα την τελευταία εικοσαετία για να αντιληφθεί το μέγεθος της πίεσης που δέχεται ένας πολιτισμός σε συνθήκες διπλής ολοκλήρωσης.

Με τις επισημάνσεις αυτές, καθίσταται αντιληπτό ότι απαιτείται μια ολοκληρωμένη και πολυσύνθετη πολιτική, που

ακόμα και σήμερα, μισό περίπου αιώνα μετά την έναρξη της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, εξακολουθεί να είναι απύσχα.

Σαρωτικές μεταβολές μπορούν να πραγματοποιηθούν εντός μιας μόνο γενιάς αν σπάσουμε τον κλοιό της παγκόσμιας ολοκλήρωσης που επεκτείνεται επικίνδυνα. Σήμερα, η εκρηκτική πρόοδος των επιστημών και της τεχνολογίας δημιουργούν συνθήκες ενός νέου διαφωτισμού με καθαρές γραμμές σκέψης και ηθικό προσανατολισμό που θα διαπερνούν τις ιδιαιτερότητες του κάθε επί μέρους πολιτισμού και θα αγγίζουν τις κεραίες κάθε ανθρώπου. Το ερώτημα είναι πόσο μπορεί ο άνθρωπος, η κοινωνία να αντισταθούν σε αυτές τις πιέσεις. Η απάντηση θα ήταν δυνατόν να διαμορφωθεί μέσα από νέες κοινωνικές και οικονομικές συμμαχίες μεταξύ κράτους, κοινωνίας και ανεξάρτητων φορέων όπως είναι τα ΜΜΕ.

Τα ΜΜΕ μας προσφέρουν και την ελπιδοφόρα έκπληξη, αφού είναι αυτά που σε πολλές περιοχές του Πλανήτη επεσήμαναν τις επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης και τις αντίστοιχες κοινωνικές αντιδράσεις. Θα πρέπει να τους ζητηθεί μία σταδιακή μεταβολή της πληροφοριακής και ψυχαγωγικής ύλης που διαχειρίζονται, προς την κατεύθυνση της προβολής των τοπικών και εθνικών πολιτισμών, της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και της αξίας που έχει η ατομική συμπεριφορά και ο συλλογικός έλεγχος για την προστασία και την αύξηση των αποθεμάτων της φύσης.

Αλλά και προς την κατεύθυνση της διαμόρφωσης κριτικών συνειδήσεων και όχι παθητικών αποδεκτών πληροφοριών, που εξασθενίζουν τις αντιστάσεις και αποπροσανατολίζουν τη σκέψη από τα πραγματικά σημαντικά. Μια τέτοια μεταβολή, υποστηριζόμενη τόσο από το κράτος, όσο και από διάφορους κοινωνικούς φορείς, ίσως να διαμορφώσει ένα ισχυρό σύνορο σε μια εποχή που τα πραγματικά σύνορα έχουν πάψει να υπάρχουν.

Νίκη Γουλανδρή

Ομιλία στο συνέδριο με θέμα «Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και Πολιτισμός», Οργανισμός Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης-Πάτρα 2006

Η διατήρηση και ανάδειξη των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του Νομού Ροδόπης

Η ανάπτυξη μιας περιοχής πρέπει να συνδυάζεται με μέριμνα για τη διατήρηση της φύσης και τις ανάγκες των τοπικών κοινωνιών. Στο πλαίσιο αυτό, η ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων μιας περιοχής είναι πρωταρχικής σημασίας να γίνεται βάσει ενός στρατηγικού σχεδιασμού που θα στοχεύει στην αειφορία.

Ο Νομός Ροδόπης αποτελεί ανεκτίμητο οικολογικό και πολιτιστικό κεφάλαιο για τη χώρα. Φυσικές περιοχές στον νομό προστατεύονται βάσει της Εθνικής Νομοθεσίας, Κοινοτικών Οδηγιών και της Σύμβασης Ραμσάρ για την προστασία των υγροτόπων διεθνώς. Μέσα στο ιδιαίτερα πλούσιο φυσικό περιβάλλον της περιοχής άνθισε ο πολιτισμός από την αρχαϊκή, κλασική και ελληνιστική περίοδο, μέχρι τα ρωμαϊκά, βυζαντινά και νεότερα χρόνια. Οι πολιτιστικοί πόροι του Νομού Ροδόπης δεν εξαντλούνται στα αρχαιολογικά ευρήματα, αλλά συμπληρώνονται από τα εγκαταλελειμμένα χωριά στο κατάφυτο περιβάλλον του Παπίκιου, την πλούσια ιστορία, τα ήθη και έθιμα των κατοίκων, τις μουσικές και τα τραγούδια τους, τα γραφικά πομακοχώρια, την πόλη της Κομοτηνής με το πάντρεμα των αντιθέσεων, τους μινιάρδες πλάι στα καμπαναριά, την καθημερινότητα ενός τόπου βαθιά «πολιτισμένου».

Οι φυσικοί και πολιτισμικοί πόροι του νομού χρήζουν προστασίας, ενώ παράλληλα δεν έχουν αναδειχθεί στον βαθμό που θα μπορούσαν προς όφελος της τοπικής κοινωνίας. Οι παραδοσιακές δραστηριότητες που ασκούνται στα ορεινά του νομού δεν παρέχουν εισόδημα αρκετά υψηλό ώστε να κρατήσει τους κατοίκους στις εστίες τους. Επιπλέον, απου-

σιάζει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο άσκησης δραστηριοτήτων ανάδειξης της περιοχής, που θα επέτρεπε να αξιοποιηθούν στον μέγιστο δυνατό βαθμό οι ευκαιρίες για ανάπτυξη της ιδιωτικής πρωτοβουλίας σε αρμονία με τη φύση αλλά και για διασυννοιακή συνεργασία.

Το έργο «*Ελληνο – Βουλγαρική συνεργασία για την ενίσχυση της προστασίας και της διαχείρισης των φυσικών πόρων*», το οποίο χρηματοδοτήθηκε από το Υπουργείο Εξωτερικών στο πλαίσιο της Ελληνικής Αναπτυξιακής Βοήθειας Hellenic Aid και υλοποιείται από το ΕΚΒΥ, παρείχε την ευκαιρία να εκπονηθεί **σχέδιο για τη διατήρηση και την ανάδειξη των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του Νομού Ροδόπης**, στην κατεύθυνση της αειφορικής ανάπτυξης της περιοχής.

Το σχέδιο εστιάζει στη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτισμικής κληρονομιάς του νομού, καθώς και στην ανάδειξή τους προς όφελος της τοπικής κοινωνίας. Δεν εξετάζει προβλήματα πανελλαδικής εμβέλειας των οποίων η αντιμετώπιση απαιτεί εθνικό σχεδιασμό όπως, για παράδειγμα, η υφαλμύριση των υπόγειων υδροφορέων. Επίσης, δεν αποτελούν αντικείμενό του οι ενεργειακοί ορυκτοί πόροι ούτε τα κοιτάσματα.

Σκοποί του σχεδίου είναι:

- η καταγραφή, ανάλυση και αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης των φυσικών και πολιτισμικών πόρων στον Νομό Ροδόπης,
- η διαμόρφωση οράματος για τη διατήρηση και ανάδειξή τους,

Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ / Γ. Σκιαδαρέσης

- η πρόταση παρεμβάσεων για τη διατήρηση και ανάδειξη των εν λόγω πόρων.

Η αναμενόμενη τελική ωφέλεια είναι η διατήρηση του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος, με ταυτόχρονη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων του Νομού.

Το σχέδιο για τη διατήρηση και ανάδειξη των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του Νομού Ροδόπης εκπονήθηκε στο πλαίσιο που ορίζουν συναφείς εθνικές στρατηγικές, το Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης και ο σχεδιασμός περιφερειακής ανάπτυξης στο πλαίσιο του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος (Γ' ΚΠΣ). Έμφαση δόθηκε στο τρίπτυχο «αειφόρος διαχείριση φυσικών πόρων και προστατευόμενων περιοχών – περιβαλλοντική ενημέρωση και εκπαίδευση – αειφόρος τουρισμός». Οι απόψεις, οι προσδοκίες και οι προτάσεις των τοπικών φορέων, όπως αποτυπώθηκαν μέσα από τη διενέργεια επαφών και συνεντεύξεων, αποτέλεσαν σημαντική παράμετρο του σχεδιασμού.

Οι φυσικοί και πολιτισμικοί πόροι του νομού καταγράφηκαν, αναλύθηκαν και, τέλος, αξιολογήθηκαν βάσει σειράς κριτηρίων (ευπάθεια, σπανιότητα, βαθμός διατάραξης, κοινωνική και οικονομική αξία, δυνατότητα ανόρθωσης, ποιότητα τοπίου, ιστορική-αρχαιολογική αξία, κ.ά.), τα οποία δεν χρησιμοποιήθηκαν για τη συγκριτική, μεταξύ περιοχών, αξιολόγηση, αλλά για την αναγνώριση αξόνων προτεραιότητας και μέτρων παρεμβάσεων.

Για την επιλογή των ενδεικνυόμενων παρεμβάσεων εφαρμόστηκαν οι αρχές της μεθόδου αξίας χρήσης. Τα κύρια κριτήρια που χρησιμοποιήθηκαν για την αποτίμηση της αξίας χρήσης των έργων ήταν:

- η εναρμόνιση με τους σκοπούς διατήρησης και ανάδειξης,
- η αποδοχή από τις τοπικές κοινωνίες,
- η δυνατότητα υλοποίησής τους από την άποψη της διαθεσιμότητας φορέων υλοποίησης και της δυνατότητας εξεύρεσης πόρων χρηματοδότησης.

Η συγκεκριμένη διαδικασία οδήγησε αρχικά στην αναζήτηση ενός οράματος για την περιοχή, το οποίο θα καθοδηγεί τους αρμοδίους στην επίτευξη των σκοπών του σχεδιασμού και διατυπώνεται ως εξής: «*οι μοναδικής ποικιλότητας και ιστορικού ενδιαφέροντος πόροι του Νομού Ροδόπης να αναδειχθούν ως το συγκριτικό πλεονέκτημά του και να αποτελέσουν πηγή ωφελειών για τους κατοίκους και τους επισκέπτες του και φυσικό εφαλτήριο βιώσιμης ανάπτυξής του*».

Λαμβάνοντας υπόψη την αξιολόγηση των πόρων, τις προσδοκίες των τοπικών κοινωνιών και το όραμα για τον Νομό Ροδόπης, **το σχέδιο για τη διατήρηση και ανάδειξη των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του νομού δομείται σε 4 άξονες παρεμβάσεων, οι οποίοι προσδιορίζονται χωρικά και σε 1 άξονα ο οποίος αφορά οριζόντια στο σύνολο του νομού**. Κάθε άξονας παρεμβάσεων οργανώνεται σε επιμέρους μέτρα και έργα, μέσω των οποίων επιδιώκεται η επίτευξη του οράματος για τον Νομό Ροδόπης.

Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ / Γ. Σκιαδαρέσης

Ο Πρώτος Άξονας αφορά στη διατήρηση, ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων της Δυτικής Ροδόπης και ειδικότερα της γεωγραφικής περιοχής που ορίζουν η Κοινότητα Αμαξάδων και οι Δήμοι Ιάσμου και Σώστου. Λόγω των ιδιαίτερων γνωρισμάτων της περιοχής παρέμβασης, προτείνονται κυρίως έργα που προωθούν τη δημιουργία υποδομών για την ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού. Περιλαμβάνονται, ωστόσο, και έργα προστασίας περιβάλλοντος, όπως και έργα ήπιων αρχιτεκτονικών παρεμβάσεων για την ανάδειξη – ανάπλαση οικισμών στην ημιορεινή ζώνη της περιοχής, οι οποίοι μπορούν να αποτελέσουν πύλες εισόδου στον δυτικό τομέα της Ροδόπης.

Ο Δεύτερος Άξονας, αφορά στη προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης του Ορεινού Όγκου της Ανατολικής Ροδόπης, δηλαδή της γεωγραφικής περιοχής που καταλαμβάνουν οι Δήμοι Κομοτηνής, Φιλύρας, Αρριανών και οι Κοινότητες Οργάνης και Κέχρου. Στην περιοχή παρέμβασης του Άξονα προτείνονται έργα που ενισχύουν κυρίως τις υποδομές προσπέλασης και πρόσβασης, εξασφαλίζοντας την επικοινωνία με το αστικό κέντρο, την πόλη της Κομοτηνής, αλλά και μεταξύ των οικισμών. Επιπλέον, περιλαμβάνονται και έργα ήπιων αρχιτεκτονικών παρεμβάσεων για την ανάδειξη-ανάπλαση οικισμών, όπως και έργα ανάδειξης μνημείων, μουσείων και παραδοσιακών κτηρίων στην πόλη της Κομοτηνής, ενώ ξεχωριστή θέση προτείνεται να έχουν έργα υποδομών για την ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού στην περιοχή.

Ο Τρίτος Άξονας, αφορά κυρίως στη διατήρηση και ανάδειξη των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του Όρους Ίσματος και της ευρύτερης περιοχής του και ειδικότερα της γεωγραφικής περιοχής που καταλαμβάνουν οι Δήμοι Μαρώνειας και Σαπών.

Ο Τέταρτος Άξονας για τη διαχείριση, διατήρηση και ανάδειξη των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του τόξου των

υγροτόπων και της ευρύτερης περιοχής τους στον Νομό Ροδόπης, αφορά στην γεωγραφική περιοχή που καταλαμβάνουν οι Δήμοι Αιγείρου και Νέου Σιδηροχωρίου. Η περιοχή παρέμβασης περιλαμβάνει διεθνούς σημασίας υγροτοπικές περιοχές, οι οποίες έχουν προταθεί για ένταξη στο Δίκτυο ΦΥΣΗ 2000 και αποτελούν τμήμα του Εθνικού Πάρκου Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης. Τα προτεινόμενα έργα σχετίζονται με την προστασία και ερμηνεία περιβάλλοντος.

Ο Πέμπτος Άξονας, αφορά σε οριζόντιες δράσεις σε επίπεδο νομού και όχι τοπικού χαρακτήρα, οι οποίες εστιάζουν:

- στα τοπικά προϊόντα,
- στους δασικούς, υδατικούς και ανθρώπινους πόρους,
- στους εγκαταλειμμένους παραδοσιακούς οικισμούς και
- στην ερμηνεία και ενημέρωση.

Το σχέδιο για τη διατήρηση και ανάδειξη των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του Νομού Ροδόπης αποτελεί τη βάση διαβούλευσης με τα ενδιαφερόμενα μέρη. Στις αρχές και στους φορείς του Νομού παρουσιάστηκε σε εκδήλωση που διοργανώθηκε τη Δευτέρα 10 Απριλίου 2006, στην Αίθουσα Τελετών της Νομαρχίας Ροδόπης, στην Κομοτηνή. Την εκδήλωση συντόνισε ο Υφυπουργός κ. Ευριπίδης Στυλιανίδης και συμμετείχαν στελέχη της δημόσιας διοίκησης σε περιφερειακό και νομαρχιακό επίπεδο, εκπρόσωποι της τοπικής αυτοδιοίκησης, της ακαδημαϊκής κοινότητας, περιβαλλοντικών και πολιτιστικών οργανώσεων, παραγωγικών συλλόγων και εν γένει της τοπικής κοινωνίας.

Το σχέδιο αναμένεται να διανεμηθεί στα ενδιαφερόμενα μέρη περί τα τέλη του 2006. Στην τελική του μορφή, φιλοδοξεί να καταστεί συνιστώσα της ευρύτερης στρατηγικής ανάπτυξης του Νομού Ροδόπης και να αποτελέσει παράδειγμα καλής πρακτικής για τον σχεδιασμό της διατήρησης και ανάδειξης των πόρων σε επίπεδο Νομού, τόσο για την Ελλάδα, όσο και για τη Βουλγαρία.

Έλενα Χατζηχαράλαμπους

Το μοναδικό στην Ελλάδα δάσος αρκουδοπούρναρου φωλιάζει στην αγκαλιά του Κάτω Ολύμπου

Το αρκουδοπούρναρο (*Ilex aquifolium*), το μικρό δένδρο με τα ακιδόληκτα, σπιλπνά πράσινα φύλλα και τους σφαιρικούς, κόκκινους καρπούς, είναι γνωστό σε όλους μας ως διακοσμητικό φυτό, εμβληματικό στολίδι των Χριστουγέννων. Οι περισσότεροι το συγχέουμε με το γκι, τον ιξό, που έχει κίτρινους καρπούς.

Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ / Π. Κακούρος

Κάποιοι, ίσως και να γνωρίζουμε την αντίληψη ότι το αρκουδοπούρναρο φέρνει γούρι, ή την πίστη των αρχαίων ότι ένα κλαδάκι του στο παράθυρο του σπιτιού διώχνει τα μάγια, ότι το κάψιμό του στον κήπο απομακρύνει τα φαντάσματα, ότι το λουλούδι του μπορεί να παγώσει το νερό, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του Πυθαγόρα. Ή ακόμα και έχουμε ακούσει ότι φέρνει ευτυχία στο νεόνυμφο ζευγάρι που θα βρεθεί σε δωμάτιο όπου υπάρχει χριστουγεννιάτικο δένδρο στολισμένο με αρκουδοπούρναρο.

Εκείνο, όμως, που σίγουρα δεν είναι ευρέως γνωστό είναι η μοναδικότητα του δάσους από αρκουδοπούρναρο στην περιοχή Τσακίρι του Κάτω Ολύμπου, στα όρια των Δήμων Γόννων και Αμπελώνα. Η παρουσία του στην περιοχή είναι ιδιαίτερης σπουδαιότητας, καθώς ανάλογες συστάδες εντοπίζονται μόνο σε περιοχές της Δυτικής Μεσογείου που βρίσκονται κοντά στον Ατλαντικό ωκεανό, όπως η Κορσική, η Σαρδηνία και οι ακτές της Ισπανίας.

Στη χώρα μας, αν και το αρκουδοπούρναρο είναι ένα σχετικά κοινό είδος στα ορεινά δάση κωνοφόρων και στα μεικτά δάση κωνοφόρων-πλατυφύλλων της Κεντρικής και Βόρειας Ελλάδας, η εμφάνισή του είναι σποραδική. Οι συστάδες στις οποίες κυριαρχεί αποτελούν υπολείμματα δασών όπου κυριαρχούσαν το κυπαρίσσι (*Cupressus sempervirens*), διάφορα είδη αρκεύθου (*Juniperus* sp.) ή ο ίταμος (*Taxus baccata*). Ειδικότερα στον Κάτω Όλυμπο, σε μικρές συστάδες, κατά θέσεις ή σε διάκενα δασών, εντοπίζεται σε

πληθώρα περιοχών (Συκαμινέα, Καρυά, Καλλιπεύκη κ.λπ.). Η κύρια, ωστόσο, και πιο εντυπωσιακή του εμφάνιση είναι στην περιοχή Τσακίρι όπου αποτελεί το κυρίαρχο είδος, καλύπτοντας έκταση 1.800 περίπου στρεμμάτων. Στη συγκεκριμένη έκταση το αρκουδοπούρναρο παρουσιάζει κάλυψη από 30-90%, ενώ σε ορισμένες θέσεις υπάρχουν μεγάλα διάκενα που καλύπτονται από ποώδη βλάστηση και χαμηλούς θάμνους. Εκτός από το αρκουδοπούρναρο, στον ανώροφο του δάσους απαντούν επίσης ο γαύρος (*Carpinus orientalis*), η οστρυά (*Ostrya carpinifolia*) και κατά θέσεις η μαύρη πεύκη (*Pinus nigra*) και η πλατύφυλλη δρυς (*Quercus conferta*).

Η καθιέρωση του αρκουδοπούρναρου ως απαραίτητου διακοσμητικού της γιορτής των Χριστουγέννων και η συνεχώς αυξανόμενη ζήτηση του είδους, αναδεικνύει την αισθητική σπουδαιότητα του δάσους στον Κάτω Όλυμπο και επιτείνει την εμπορική του αξία. Η αλόγιστη, ωστόσο και, συχνά, ανεξέλεγκτη απόληψη των κλάδων του, σε συνδυασμό με την έντονη βόσκηση, καθιστά επιτακτική την ανάγκη λήψης μέτρων για την προστασία, ανόρθωση και αειφορική του διαχείριση.

Από την περιοχή του Κάτω Ολύμπου απολαμβάνονται κάθε έτος 50-60 τόνοι κλαδιών τα οποία διακινούνται σε όλη την Ελλάδα. Η συλλογή τους, όμως, δεν γίνεται πάντα με τρόπο συμβατό με την αειφορική διαχείριση των δασών. Συχνά, μεγάλο μέρος των κλαδιών δεν είναι ώριμο ή είναι χαμηλής ποιότητας για εμπορία, με αποτέλεσμα την άσκοπη και χωρίς

Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ / Π. Κακούρος

οικονομικό όφελος απομάκρυνση θρεπτικών ουσιών και βιομάζας από το δάσος, αφού συλλέγεται ποσότητα που δεν μπορεί να πωληθεί. Επιπλέον, η συλλογή των κλαδιών είναι, συχνά, τόσο έντονη που αφήνει τον κορμό του δένδρου γυμνό έως τα $\frac{3}{4}$ του ύψους του, προκαλώντας έντονη διαταραχή των φυσιολογικών του λειτουργιών. Η συγκομιδή γίνεται από ιδιώτες ή δασικούς συνεταιρισμούς ανάλογα με το ιδιοκτησιακό καθεστώς της έκτασης, ενώ η ποσότητα που θα συλλεχθεί εγκρίνεται από το αρμόδιο δασαρχείο, το οποίο, ωστόσο, δεν έχει τη δυνατότητα επιβλεψής του τρόπου συλλογής ώστε να αποτρέψει την υπερ-απόληψη κλαδιών. Συχνό είναι, επίσης, το φαινόμενο της λαθροσυλλογής από ιδιώτες για ατομική χρήση ή εμπορική εκμετάλλευση.

Το σύνολο της έκτασης του δάσους αρκουδοπούρναρου, εξάλλου, βόσκεται με ένταση που ποικίλει. Η βόσκηση σε μεγάλο μέρος του είναι έντονη και έχει ως αποτέλεσμα την μείωση της αναγέννησης του αρκουδοπούρναρου και την κατά τόπους έντονη υποβάθμιση του εδάφους.

Η μη αειφορική συλλογή σε συνδυασμό με τη βόσκηση εξασθενούν τα δέντρα και απειλούν τη διατήρηση της συστάδας, η υποβάθμιση της οποίας, εκτός από τις επιπτώσεις στη βιοποικιλότητα, θα στερήσει τους κατοίκους της περιοχής από τα εισοδήματα της εμπορίας του αρκουδοπούρναρου.

Αναγνωρίζοντας τη σπουδαιότητα και μοναδικότητα του δάσους αρκουδοπούρναρου, η τοπική κοινωνία και οι αρμόδιες υπηρεσίες εκδηλώνουν όλο και πιο έντονα τον τελευταίο καιρό το ενδιαφέρον τους για την προστασία και αποκατάστασή του. Δείχνουν αποφασισμένες να προστατεύσουν τη φυσική τους κληρονομιά και να αναδείξουν τις πολύπλευρες όψεις και αξίες του τόπου τους. Να διαφυλάξουν το δάσος και να συμβάλουν στην ανόρθωσή του. Να γίνουν φύλακες ενός περιβάλλοντος ξεχωριστής σπουδαιότητας και ομορφιάς, φωλιασμένου αιώνες τώρα στην αγκαλιά του Κάτω Ολύμπου.

Πέτρος Κακούρος και Κατερίνα Μπόλη

Στοιχεία για το αρκουδοπούρναρο συλλέχθηκαν από τη διδακτορική διατριβή του Λ. Κατσαρού, δασολόγου, Νομάρχη Λάρισας, «Η σημασία του *Ilex aquifolium* από δασοπολιτική, οικολογική και δασοβοτανική σκοπιά», Θεσσαλονίκη 1991.

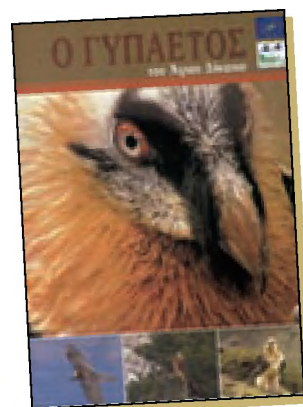
Το CD-ROM του CoastLearn, ένα εκπαιδευτικό πακέτο για την ολοκληρωμένη διαχείριση της παράκτιας ζώνης, μεταφράστηκε και στα Ελληνικά και εκδόθηκε από το Ινστιτούτο Αλιευτικών Ερευνών του ΕΘΙΑΓΕ. Το πρόγραμμα, που αποτελεί ένα χρησιμότατο εκπαιδευτικό εργαλείο, απευθύνεται σε όλους τους φορείς που διαχειρίζονται τις παράκτιες ζώνες αλλά και στους φοιτητές. Για επιπλέον πληροφόρηση μπορεί να ανατρέξει κανείς στην ιστοσελίδα www.coastlearn.org, ενώ για εγγραφή στο ενημερωτικό δελτίο που παρέχει το ΕΘΙΑΓΕ για το CoastLearn μπορεί να απευθυνθεί στην ηλεκτρονική διεύθυνση: med@eucc.net.

Management planning for protected areas: a guide for practitioners and their bosses. Πρόκειται για την έκδοση που σκοπό έχει να παράσχει στους υπεύθυνους διαχείρισης προστατευμένων περιοχών τα απαραίτητα εργαλεία, ώστε να ανταποκριθούν επιτυχώς στις ανάγκες του έργου τους. Η έκδοση είναι διαθέσιμη σε PDF αρχείο, στην ιστοσελίδα: www.eurosite-nature.org/IMG/pdf/mp_guidance-iul04.pdf

Νέα έκδοση της Πρωτοβουλίας MedWet με τίτλο «**Integrated Wetland Management of Mediterranean Wetlands: Concepts, lessons and approaches for integrating conservation into land use management**». Πληροφορίες για τη διάθεση της έκδοσης, στον δικτυακό τόπο: <http://www.tourduvalat.org/>

Το νέο βιβλίο της Ιφιγένειας Ηλιοπούλου για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση φέρει τον τίτλο «**Ιστοριογραμμή**» (Storyline). Με βάση το εκπαιδευτικό πρότυπο της ιστοριογραφικής, δηλαδή της χρήσης της ιστορίας για τη δημιουργία ενός ελκυστικού και κατανοητού για τα παιδιά εννοιολογικού πλαισίου, στοχεύει στην οργάνωση και ενοποίηση της περιβαλλοντικής γνώσης από το Νηπιαγωγείο έως το Λύκειο.

Δύο νέα ενημερωτικά CD-ROM δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος LIFE-ΦΥΣΗ «Δράσεις για τη Διατήρηση-Προστασία του Γυπαετού και της Βιοποικιλότητας στην Κρήτη». Το πρώτο φέρει τον τίτλο «**Ο Γυπαετός του Αγίου Δίκαιου**» και το δεύτερο «**Αστερούσια Όρη-Φύση και Πολιτισμός**»

Για περισσότερες πληροφορίες: Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης, Τ.Θ. 2208, 71409 Ηράκλειο, Τηλ. 2810 393265.

Η γεωλογική και γεωμορφολογική εξέλιξη της Μήλου αποτελεί το αντικείμενο της ενδιαφέρουσας έκδοσης του Ian Plimer, με τίτλο «**Μήλος, Η γεωλογική Ιστορία**». Με τρόπο εξαιρετικά ευχάριστο και εύληπτο, το βιβλίο παρέχει πληροφορίες σχετικές με τη δημιουργία του νησιού, τον θησαυρό των ορυκτών του και των μοναδικών γεωμορφολογικών σχηματισμών που θυμίζουν μοντέρνα γλυπτά. Παράλληλα, δίδονται χρήσιμες πληροφορίες για το ανθρωπογενές περιβάλλον του νησιού, ενώ το βιβλίο πλαισιώνεται από πλούσιο φωτογραφικό υλικό.

Με την ευγενική χορηγία της Τράπεζας της Ελλάδος, εκδόθηκε από το Δασαρχείο Αττικής ένα βιβλίο για τα σπάνια και ενδημικά φυτά του Εθνικού Δρυμού της Πάρνηθας. Η πρώτη συστηματική συλλογή και αναγνώριση των φυτών της Πάρνηθας άρχισε το 1984/85 και συνεχίστηκε συστηματικά μετά το 2001. Έως σήμερα έχουν συλλεχθεί περισσότερα από 770 είδη φυτών.

Διασυννοριακό Πάρκο Πρεσπών

Στις 2 Φεβρουαρίου συμπληρώθηκαν 6 χρόνια από την ημέρα που οι Πρωθυπουργοί της Ελλάδας, της Αλβανίας και της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας διακήρυξαν, στον Άγιο Γερμανό Πρεσπών, την ίδρυση του Διασυννοριακού Πάρκου Πρεσπών, της πρώτης θεσμοθετημένης διασυννοριακής προστατευόμενης περιοχής στη νοτιοανατολική Ευρώπη.

Την πρωτοβουλία της δημιουργίας του Πάρκου ανέλαβε η Ελληνική Κυβέρνηση, κατόπιν πρότασης της Εταιρεία Προστασίας Πρεσπών και του Παγκόσμιου Ταμείου για τη Φύση-Ελλάς. Η ίδρυσή του βρίσκεται υπό την αιγίδα της Σύμβασης Ραμσάρ.

Η τριμερής συνεργασία στόχευε στη διατήρηση των φυσικών αξιών των Πρεσπών, στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου των τοπικών κοινωνιών, και στην ανάπτυξη μιας πρότυπης διακρατικής συνεργασίας. Μετά την εκπόνηση, ωστόσο, του Στρατηγικού Σχεδίου Δράσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη των Πρεσπών (2001), πολλά μένει να ολοκληρωθούν, τόσο σε πολιτικό, όσο και σε πρακτικό επίπεδο.

Στην 6η επέτειο από τη διακήρυξη ίδρυσης του Πάρκου, οι φορείς διαχείρισής του γιόρτασαν την έγκριση ενός μεγάλου πολυετούς προγράμματος για την προστασία και την ανάδειξη της περιοχής, ύψους περίπου 13,5 εκ. δολαρίων, ποσό το οποίο θα καλυφθεί από πολλά χρηματοδοτικά μέσα, με σημαντικότερα το Παγκόσμιο Ταμείο Περιβάλλοντος (Global Environmental Facility-GEF) και τη γερμανική και ελβετική αναπτυξιακή βοήθεια.

Χαρίσιος Κουτσογιάννης

Μεγάλη Πρέσπα, Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ / Έγχρωμον

Κτίσμα στη Μικρή Πρέσπα, Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ / Έγχρωμον

Α Μ Φ Ι Β Ι Ο Ν

Τεύχος 62

Διμηνιαία έκδοση του ΕΚΒΥ ISSN 1106 - 3866

Κωδικός εντύπου: 2661

Ταχυδρομική διεύθυνση: Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας

Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων - Υγροτόπων

14ο χλμ Θεσσαλονίκης - Μηχανιώνας, 570 01 Θέρμη,

Τ.Θ. 60394 - Τηλ. 2310 473320 - Φαξ: 2310 471795

E-mail: mariak@ekby.gr

Υπεύθυνη Έκδοσης: Μαρία Κατσακιώρη

Συντακτική Επιτροπή: Ευτυχία Αλεξανδρίδου, Αντώνης Αποστολάκης,

Π. Α. Γεράκης, Μαρία Κατσακιώρη, Χάρης Κουτσογιάννης,

Κατερίνα Μπόλη, Σπύρος Ντάφης, Δημήτρης Παπαδήμος, Βασιλική Τσιαούση

Φωτογραφία εξωφύλλου:

Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ / Έγχρωμον

Φωτοστοιχειοθεσία - Επιμέλεια έκδοσης: ANIMA GRAPHICS
Ανατολή Καλεντζίδου, Φραγκίνη 9, 546 24 Θεσσαλονίκη

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ ΤΕΛΟΣ
Ταχ. Γραφείο Θέρμης
Αριθμός Άδειας

Κείμενα και φωτογραφίες που αποστέλλονται για δημοσίευση στο περιοδικό δεν επιστρέφονται. Επιτρέπεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή ή η μετάδοση με οποιοδήποτε οπτικοακουστικό μέσο του περιεχομένου του ΑΜΦΙΒΙΟΝ μόνο εφόσον γίνεται αναφορά στην πηγή.

